

Augusztusi rögtönzések

Nyár vége, hőség, húsz óra huszonöt perc. Előtte egy sci-fi, alatta egy krimi, körötte éppen petyhüdő politikai purparlé. Közélet minden mennyiségben: információ, információ, adatok, nézetek, alig formált valóság. A szépség lassan önbizalmát veszti, legyint reánk, és kivonul a küzdőtérrel. Időnként be-bekukkant, megnézi, fogadóképesek vagyunk-e már vagy még. Bebocsátást kérne.

Bátortalan, de hál' istennek nem szűnő próbálkozásainak egyike volt az a harminckét perc a kettes csatornán, mely – a rádióújság jelzése szerint – 176 + 10 billentyűre és néhány Morgenstern Akasztófa-költeményre készült. Előrebocsátom: a hála vezeti ceruzámat. Dicsértesenek a hősök, akik könnyű klasszikusokkal és néhány modern etűddel álltak elénk a kíméletlen kánikula idején, szórakoztatni akarván minket.

Mit láttunk? Négy férfit, szürkés öltönyben, két nyitott zongora mellett, kék ködös jupiterlámpák alatt, egy, a fényben időnként megvilanó fuvolát, egy-két széket, szétdobált kottapapírokat. Az egyik zongoránál *Sebestyén János*, a másiknál *Lantos István* ült. *Drahos Béla* fújta a fuvolát, s kezelte az alcímben jelzett plusz tíz billentyűt e hangszeren. *Dombóvári Gábor* meg verseket olvasott. Rendező: *Sömjén Antónia*.

Sebestyén János hozta a zenei ötleteket, volt itt Corelli, Sztravinszkij, fuvolán egy kis Saint-Saëns, s Dombóvári vezette a műsort. Olybá tűnt, egyenes adásban, vagy legalábbis alig vágottan.

Christian Morgenstern, a választott költő müncheni festőcsaládban született, s annak is több mint hetven éve már, hogy 1914 tavaszán meghalt. Akasztófaénekeihez – ő maga írta – nincs szükség másra, „csupán csak elfogulatlanságra”. A versekhez írott hajdani baráti, kortársi zene hozzánk már nem jutott el, elkallódott valahol az időben. De a versek ma is hatnak. Fanyar, groteszk, fájdalmas, meghökkentő líra ez. *Karinthy*, *Szabó Lőrinc*, *Eörsi*, *Katona Tamás* és a többiek fordításában érvényesül mindaz, ami a szívet szorítani és a torkot kaparni tudja ebben a humorban. A zöld őszi-barack és a mandula aromája, a méreg és az orvosság íze, a félelem és az olthatatlan remény keserűje mind megtalálható a morgensterni lírában.

Dombóvári Gábor elősorolta, a három zenész pedig körülmuzsikálta a rövid verseket. Elsősorban Sebestyén János sajátja az a hangulat-teremtő, érzékeket, fület-szemet vezető biztonság, mely magától értetődő természetességgel tudja fölmutatni a szépet. (Érdemes lenne az elhangzó zenéket szerzővel, címmel feliratozni.) A másik két zenésznek e mostani esthez mintha kevesebb köze lett volna. Ez nem könnyed és kellemes muzsikálásukon volt tettenérhető, ahhoz szó nem férhet, hanem talán kissé feszes köztes jelenlétükön. Ha letudták számukat, készültek a következőre, másra nemigen figyelve. A kapcsolatok hiányoztak.

S itt szorul a műsor rendezői és operatőri szempontból újbóli végiggondolásra. Mivel lehet itt gazdálkodni?

A zenei anyag hibátlan, a muzsikálás magas szintű. A versek jók. A versek fölolvassága bájosan privát. És itt veszítünk valamit, ami pedig birtokolható lenne. Vajon keresztülhúzná a koncepciót, ha legalább a versek *felét* versmondói vértességgel rendelkező előadótól hallanánk? Dombóvári Gábor csak beszéljen, beszéltesen, oldjon és kössön, s időnként olvasson is a vá-

lasztott könyvből, hiszen azt bensőséggel és szeretettel teszi. De kár nem megmutatni a műsor irodalmi részében is azt a ritmikai biztonságot, azt a szükséges technikai fölényt, ami a zenei tolmácsolást jellemzi.

A rögtönzés varázsához hozzátartozik a jelen idő, a mámoros „most!”. Különösen nehéz feladatot ró ez az operatőrre s a zenei rendezőre. Ha csak kicsit is vét bármelyikük, megeshet, hogy épp az elernyedő kezet kapják lencsevégre, s lekésik a fontosabb, az induló futamot. Nagy a veszélye az esetlegesen komponált képeknek, s megvan az esélye a szokványos áttűnéseket szétrobbantó, egyszer adódó pillanatoknak.

Túlságosan steril, megoldatlan a tér. Ahogy szemérmes versmondása során Dombóvári Gábor nem döntötte el, hogy közvetíti vagy kommentálja a művet, a rendező sem közli a nézővel, hogy kint van-e vagy bent. Száz irányból látom, körbejárom a résztvevőket. Pedig egy ilyen együttlétben jó lenne részt venni, megülni egy helyen, onnan nézelődni, legfeljebb olykor szemrevenni jobban valamit, mondjuk a zongorabelsők máskor titkos sötétaranyát. De többnyire ide-oda kapkod a kép, s így széttörik az élmény. Be kell vallanom, én akkor sem érzek kandi örömet, amikor a kamera épp rajtakapja a segítők valamelyikét, amint kioson a térből, s hiába látom a kamerákat, ha a kollektív öröm nem lett uralkodóvá a produkcióban.

Szépek azonban a homályló puhaszürkék, a sötétlila árnyékok. Ám nem tudok mit kezdeni a díszlet helyett megajánlott lépcsőzetformákkal, melyek a semmit lennének hivatva tagolni, bizonyára gazdasági megfontolásból.

Kifejezetten kellemes volt, amint a versek olvasása alatt blazírt egerek — alighanem a Morgenstern kötet illusztrációi — ereszkedtek alá. S amikor mókás madarak rajzoltak elénk, a szegény grafikus ismerős nagyfejű baglyát látva bizonyára fölsóhajtott: „Jé. Ott repülök megint.” Neve — mint annyi képzőművészé a képernyőn — megint titok maradt. *Szemethy Imre* rajzait láttuk.

Mi nézők azonban ártatlanul „fogyasztottuk” műveit, csakúgy, mint az üdítő műsort magát, augusztusban, egy szerda éjszakán, amikor is — ahogy Szabó Lőrinc fordította —

„Patak kövére dobta köpenyét
és ráültette a menyét
a menyét.

De hát
miért?

A vigyori hold,
pszt, a titokkal kipakolt
s csakhamar megtudta a part,
hogy az agya-
fúrt bestia
mindössze rímelni akart.”